

RAZVOJNA POT PODJETJA

Javna tribuna: Ob obletnici ustanovitve podjetja bi želeli našim bralcem predstaviti njegovo »zgodovino«. Zato vas prosimo, da nam o tem nekaj poveste.

Slavko Jakofčič: Ko se je po Evropi začel razvijati javni tramvajski prevoz in ko so nekatera večja mesta bivše avstro-ogrske monarhije že imela tak prevoz, so tudi v Ljubljani začeli razmišljati o mehaniziranem prevozu po mestu, saj je takrat Ljubljana štela že okrog 40.000 prebivalcev. Mestna skupščina se je zato odločila za uvedbo javnega cestnega prometa. Deželna vlada za Kranjsko je dne 29. novembra 1897 potrdila idejni projekt o izgradnji električne cestne železnice. Gradnja tramvajskih prog se je začela v letu 1900, prvi tramvaj pa je zapeljal po ljubljanskih ulicah v septembru 1901.

Podjetje je bilo zelo majhno, saj je zaposlovalo 64 ljudi, v svojem sestavu pa je imelo 18 zastarelih vozil. Na teh kapacitetah je ostalo še zelo dolgo. Modernizacija podjetja se je pričela šele v letu 1930, torej trideset let po ustanovitvi.

Podjetje ni moglo s svojo zastarelo tramvajsko mrežo slediti potrebam hitro rastočega mesta. Tako je leta 1953 MLO Ljubljana potrdil program razvoja mestnega prometa, ki je predvideval ukinitvev tramvajskega prevoza in preusmeritev na trolejbus in avtobuse ter razvoj delavnic.

Povsem nove osnove in možnosti razvoja pomeni odločitev samoupravnih organov v letu 1958, da se podjetje postavi na lastno ekonomsko osnovo, da torej postane sposobno ekonomsko živeti brez dotacij. Novemu programu naziv podjetja (ECZ) ni več odgovarjal, zato se je podjetje preimenovalo v Ljubljana Transport.

Javna tribuna: Ko ste iz »Ljubljana transport« postali »Viator«, je bilo več pripomb na ta račun. Prosim po-vejte, zakaj je bilo to potrebno.

Slavko Jakofčič: Tak dinamični razvoj, to je povečanje obsega vseh dejavnosti v podjetju, tako prometnih, kakor tudi gostinsko turističnih ter širitev podjetja po vsej Sloveniji je zahteval tudi, da je bilo nujno menjati ime podjetja, saj ni odgovarjalo niti obsegu niti vrsti poslovanja.

SEDANJI TRENUTEK

Javna tribuna: Ko smo že spoznali preteklost podjetja, bi želeli slišati še o sedanjosti. Prosim za nekaj podatkov o vašem »sedanjem trenutku«.

Slavko Jakofčič: Dosedanji rezultati in ocena poslovanja za leto 1972 so za podjetje dokaj ugodni.

Tako bo celotni dohodek podjetja realiziran nad planom in sicer okrog 360 milijonov ali za 25 odstotkov več kot lani. V prvih devetih mesecih letošnjega leta je podjetje ustvarilo še blizu 270 milijonov din realizacije v svojih 11 poslovnih enotah (7 poslovnih enot je v Ljubljani, druge pa so na Jesenicah, v Prevaljah, na Bledu in Črnomlju). Te enote so že v glavnem organizirane po principu TOZD. Za leto 1973 predvideva podjetje že preko 450 milijonov din realizacije.

Po bruto akumulaciji, ki jo je podjetje ustvarilo v osemmesečnem poslovanju letošnjega leta v višini 41 milijonov din, spada med velika slovenska podjetja. Takšna akumulacija predstavlja preko 30 odstotkov več kot v lanskem enakem obdobju. V letošnjem letu bo podjetje ustvarilo že okrog 60 milijonov bruto akumulacije, v letu 1973 pa med 70 do 75 milijonov.

Podjetje zaposluje okrog 2700 ljudi. Glede na dosežene poslovne rezultate, ki se gibljejo v primerjavi z lanskim letom nekje okrog 30 odstotkov višje, so osebni dohodki porasli za 20 odstotkov. Povprečni osebni dohodek na zaposlenega se giblje okrog 2130 din, kar je glede na ostala cestno-transportna pod-

Od tramvajskega prometa do sodobnega turistično-prometnega podjetja

POGOVOR Z GENERALNIM DIREKTORJEM VIATORJA, ING. SLAVKOM JAKOFČIČEM

V letošnjem septembru je podjetje Viator praznovalo dvainsedemdesetletnico svojega obstoja. Predhodnik sedanjega velikega prometnega in turistično-gostinskega podjetja je bil mestni promet v Ljubljani. Odločili smo se da ob tej (čeprav že minuli) priložnosti spregovorimo o razvoju podjetja in njegovi sedanji problematiki z generalnim direktorjem podjetja.

PREDSTAVLJAMO VAM:

Slavko Jakofčič je bil rojen leta 1925 v vasi Cerkevšče v Beli krajini. V NOB je sodeloval že od leta 1942. Po končani vojni se je kot mladinec udeležil več mladinskih delovnih brigad in bil zgleđen mladinec in mladinski aktivist. Leta 1954 je diplomiral na elektrofakulteti v Ljubljani. Zaposlen je bil na mnogih odgovornih delovnih mestih, med drugim je bil tudi predsednik skupščine občine Ljubljana-Vič-Rudnik.

jetja primerno in v skladu s samoupravnim sporazumom o delitvi dohodka v cestno-transportnih podjetjih. Delavci podjetja pa opravijo precej dela v nadurnem času, kar je zaradi narave dela tako v prometni, kakor tudi gostinsko-turistični dejavnosti normalno.

Tako je bil povprečni osebni dohodek preračunan na zaposlenega po urah 1.776 din. Večji premik v osebnih dohodkih beležimo pri zaposlenih brez kvalifikacij in pri polkvalificiranih delavcih, saj je podjetje sprejelo sklep, da najnižji mesečni osebni dohodek v rednem delovnem času ne more biti nižji kot 1.100 din. Kot drugi važen faktor v dviganju standarda zaposlenih je reševanje stanovanjske izgradnje. Važen korak pri tem je povišanje stanovanjske prispevka od 4 na 6 odstotkov od bruto osebnih dohodkov. To pomeni, da bo podjetje imelo v letošnjem letu preko 6 milijonov za te namene.

Podjetje se iz leta v leto uspešneje vključuje v mednarodno delitev dela tako na področju prometa kot na področju gostinstva in turizma. Tudi v letošnjem letu beležimo občuten napredek, saj smo v prvih osmih mesecih ustvarili že blizu 31 milijonov din devizne realizacije, kar je za 41 odstotkov več kot v lanskem enakem obdobju. Večina devizne realizacije odpade na konvertibilno področje. Tako realizacija omogoča podjetju, da pokriva vse svoje devizne obveznosti tako za nabavo rezervnih delov, opreme in drugih deviznih izdatkov kot za odplačilo kreditov. Devizni saldo podjetja je pozitiven.

NAČRTI ZA PRIHODNOST

Javna tribuna: Kot vsako podjetje, imate gotovo tudi vi načrt za prihodnost. Kakšen je ta načrt?

Slavko Jakofčič: Naša dolgoročna investicijska politika in investicijska vlaganja temeljijo na naslednjih osnovah:

- pospešeno vlaganje v vse dejavnosti podjetja z upoštevanjem, da se likvidnost ohrani na primerni višini in dosežejo kar se da optimalni rezultati,
- angažiranje denarnih sredstev izven podjetja (bančni in drugi krediti, kar smo v prejšnjih letih zanemarjali),
- investirati samo tam, kjer se pokaže ekonomska upravičenost,
- po svojih možnostih investirati in ustanovljati poslovne enote podjetja tudi na nerazvitih območjih Slovenije.

V okviru te dolgoročne orientacije in razpoložljivih virov realiziramo v letošnjem letu naslednje:

- Investicije v prometni dejavnosti so vsakoletna osnovna naloga podjetja, ker moramo zagotoviti vozila, ki odgovarjajo kultur-

nemu prevozu potnikov in zahtevam koristnikov naših tovornih prevozov. Celotna investicija v vozila znaša po planu blizu 40 milijonov dinarjev. Težave pa se pojavljajo pri nabavi zaradi neustreznega deviznega režima.

- Po več letih vršimo kompletno modernizacijo in novogradnjo delavniških obratov. Za te namene bomo porabili preko 20 milijonov din (Ljubljana, Kamnik, Jesenice, Slovenj Gradec, Maribor, Črnomelj).

- Na področju gostinsko turistične izgradnje smo do I. polletja pripravili obsežno razdobje 3—5 let. Program obsega naslednje investicije:

- Hotel Malograjski dvor v Kamniku s 56 ležišči v gradnji,
- prva etapa izgradnje žičniških naprav in smučišč ter rekreacijskega centra Velika planina z zmogljivostjo 4000 oseb na uro — v gradnji,
- gostinski objekt Grad Črnomelj v pripravi,
- adaptacija pensiona Spik v Gozdu Martuljku — v gradnji,
- adaptacija dveh manjših gostinskih obratov na Slovenskem Koroškem pa je bila že realizirana.

Izdelani so investicijski programi za Novi Park hotel na Bledu, hotel v Kamniški Bistrici, v pripravi pa je dokumentacija za hotel in sistem žicnic v Gozdu Martuljku, hotel in izkoriščanje mineralne vode v Kotljah na Koroškem (v letošnjem letu smo že opravili potrebna vrtanja in raziskave vode). Vse to bomo pričeli realizirati takoj, ko dobimo potrebne kredite. Trenutno pogoji za pridobitev turističnih kreditov niso preveč ugodni.

SAMOUPRAVNI ODNOSI

Javna tribuna: Zanima nas še, kako so urejeni odnosi med vašimi posameznimi organizacijami združenega dela in kako je z razvojem samoupravnih odnosov v vašem kolektivu?

Slavko Jakofčič: Če pogledamo našo vsakdanjo prakso v samoupravljanju moremo ugotoviti, da smo uresničili sorazmerno visoko stopnjo delavskega samoupravljanja. S tem pa seveda ni rečeno, da smo z doseženo razvojno stopnjo samoupravljanja tudi povsem zadovoljni.

O tem ne razpravljamo in razmišljamo samo zato, ker tako zahtevajo ustavna dopolnila, temveč v prvi vrsti zato, ker ta vprašanja izhajajo iz našega vsakodnevnega poslovnega življenja ter iz potreb nadaljnega razvoja.

Odpriost in princip decentraliziranega vodenja in upravljanja sta sestavna dela naše poslovne politike.

Na podlagi določil 15. ustavnega dopolnila smo že pred dvema letoma organizirali naše podjetje tako, da vsebinsko v bistvu že ustreza tudi novim družbeno-ekonomskim odnosom, ki izhajajo iz zadnjih delavskih ustavnih dopolnil. Zavedamo se, da je potrebno notranje odnose stalno prilagajati potrebam časa in razvoja. Prav zato smo že pred skoraj letom dni začeli intenzivno proučevati ta vprašanja. Danes imamo izdelane osnutke samoupravnega sporazuma o združevanju temeljnih organizacij združenega dela v podjetju ter osnutek statuta TOZD. Prepričani smo, da bo javna razprava naših delavcev še marsikaj dopolnila ali spremenila v teh osnutkih. Razen tega pa bomo morali pri dokončnem sprejemanju omenjenih dokumentov upoštevati tudi spremembe, ki jih predvideva druga faza ustavnih sprememb.

Sodimo, da bi kakršnakoli naglica pri urejanju naših notranjih odnosov prej ali slej škodovala resničnemu uveljavljanju neposrednih samoupravnih odnosov. Koristno je tudi, po naši oceni, da praksa prehitveva notranjo zakonodajo, oziroma da postaja ta zakonodaja odraz doseženih medsebojnih odnosov. V praksi je že danes življenje v našem delovnem kolektivu urejeno na medsebojnem dogovarjanju in soglasnosti vseh poslovnih enot. Vloga centralnih organov, tako samoupravnih kot upravnih, je le usmerjevalna in koordinacijska in mesto kjer se usklajujejo medsebojni skupni interesi.

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje z 2. strani)

Redki posamezniki pojmujejo ustavna dopolnila precej enostransko. Menijo, da gre le za razbijanje centralizma in etatizma na nivoju podjetja. Bistvena sprememba pa je v uresničevanju večje vloge vseh članov delovnega kolektiva. Centralizem in etatizem bosta v TOZD prav tako nevarna kot na nivoju podjetja. Vsi, posebno vodilni delavci na vseh ravneh, smo pravzaprav vedno v nevarnosti, da si prilastimo pravice, ki nam ne gredo. Če se tega zavedamo, potem se mnogo lažje izognemo delovanju, ki ne bi bilo v skladu z našim sistemom.

Tudi vprašanje solidarnosti smo v naših delovnih kolektivih do sedaj sorazmerno uspešno reševali. Prepričani smo, da pri tako zrelih delovnih kolektivih, kot so naši, tudi v prihodnje ne bo težav.

Javna tribuna: Dovolite še vprašanje o vaših odnosih do »potrošnikov«. Ljubljanci, ki se vsak dan prevažajo z vašimi avtobusi, imajo tudi svoje pripombe. Kaj storite z njihovimi pritožbami?

Slavko Jakofčič: Na žalost imamo tudi nekaj primerov pritožb potnikov, ki nas sicer največkrat dobronamerno opozarjajo na drobne nepravilnosti v javnem mestnem prometu. Te pritožbe niso mnogoštevilne, saj Ljubljanci — posebno naši stalni potniki — dobro poznajo težke prometne pogoje v katerih obratujemo, posebno v prometnih konicah na prepolnih ulicah in z veliko razumevanja gledajo na objektivne težave, s katerimi se srečujemo. Ugotavljamo pa, da je pritožb vsako leto manj.

Na vse pismene pritožbe in predloge tudi pismeno odgovarjamo, za kar imamo posebno v enoti mestnega prometa organizirano določeno službo, ki odgovarja za stike z javnostjo, seveda poleg vodilnih delavcev te enote. Skrb za kvaliteto naših uslug je sestavni del poslovne politike podjetja in enot. Trudimo se, da bi bilo pripomb na naše delo čim manj. Upoštevati pa je potrebno, da je vsaj 2000 naših delavcev na takšnih delovnih mestih, da so dnevno v stikih z javnostjo in ker niso idealni, kljub naporom, tu in tam prihaja do netaktičnosti. V mestnem prometu bo tega veliko manj po letu 1974, ko bomo odstranili sprevednike. Njihovo funkcijo bodo prevzele naprave, s katerimi se bo težje pripraviti.

Javna tribuna: Hvala za pogovor!

(Nadaljevanje s 5. strani)

svojim baletom **Opojno poletje**, napisanim na bogomilsko temo. Delo pripravlja ekipa iz Sarajeva.

● V tej sezoni slavi svoj umetniški jubilej pevec, ki ima za Opero izredne in dolgotrajne zasluge — Danilo Merlak — zato so uvrstili v repertoar novega Massenetovega **Don Kihota**, eno najlepših romantičnih oper. Obletnico kmečkih puntov bosta proslavila tudi Opera in balet. Balet s **Spartakom**, medtem ko pripravljata Opera delo slovenskega komponista Rista Savina **Matija Gubec**. Za konec sezone pripravljajo (premiere bosta v okviru LF) jugoslovansko prvo izvedbo Verdijeve opere **Dva Foscara** (Beneški dož) na Byronov tekst in balet komponista Jarra **Notredamski zvonar**.

● V Mladinskem gledališču so letos postavili repertoar iz del, ki so otrokom blizu, so primerna za vse osnovnošolske otroke, hkrati pa je poudarek na tisti literaturi, ki sodi v zakladnico mladinske književnosti.

● Posebno pohvalna je akcija Mladinskega gledališča, da obišče otroke v manj razvitih krajih. Sredstva za te predstave so zbrali tako, da so že med počitnicami poslali pismo 500 uglednim Ljubljancem s prošnjo, da jim vsak s sto dinarji omogoči gostovanje v nekaterih odročnih krajih v Posočju, Brdih, Krasu, delu Notranjske, Bele krajine, delu Dolenjske, Štajerske in Prekmurja. Odziv je bil še kar zadovoljiv, saj so sredi septembra že gostovali v Zužemberku.

Miro SORGO

„Drobni“ problemi velikih blokov

● V ZADNJI STEVILKI naše Javne tribune smo lahko prebrali krajši izvleček iz poslovnega poročila stanovanjskega podjetja DOM, ki pa samo po eni strani govori o nekaterih problemih stanovanjskih skupnosti. Nedvomno pa bi veljalo v našem glasilu, še posebej zaradi izredno pestre stanovanjske gradnje v občini, temljuje spregovoriti o nekaterih vprašanih življenja novih občanov; znano je namreč, da se večina stanovalcev z nakupom stanovanja preseli v Šiško iz drugih slovenskih, predvsem ljubljanskih občin. Prav v tem lahko vidimo tudi eno pomembnih nalog občinskega glasila.

● Bistveni problemi seveda še zdaleč ne nastajajo v individualnih gradnjah ali manjših blokih, temveč predvsem v večjih stanovanjskih objektih, ki imajo več sto stanovalcev. Največji šišenski bloki omogočajo domovanje tudi do osemsto občanom, kar pomeni število prebivalcev v zelo velikih slovenskih vaseh. Toda zanimivo (in po svoje tudi razumljivo) je, da so nekateri problemi v posameznih stavbah in naseljih, kljub navadno dobro urejenim komunalnim in drugim objektom, višjemu življenjskemu standardu in izobrazbeni ravni pogosto mnogo težji in bolj zapleteni kot v vaseh.

● Vse probleme bi lahko uvrstili v tri skupine:

▲ Prvič gre za probleme ob sami vselitvi, ki se kasneje vlečejo še leta in leta. Znano je, da o resnični kvaliteti gradbenih in obrtniških del, zaradi velikega popraševanja za stanovanje in dejanskega monopola na tem tržišču, ki ga uveljavljajo gradbena podjetja, lahko le težko govorimo. Pogosto napake kljub neprestanim prizadevanjem lastnikov tudi v triletnem garancijskem roku niso odstranjene, ker si izvajalci del enostavno po vselitvi pomanejo roke in se ob pritožbah skrijejo za trdo kožo. Razen tega je razumljivo, da so novi stanovalci še daljši čas po vselitvi neenotni in ne morejo najti skupnega stališča. To pa izkoriščajo ne le izvajalci del, temveč tudi druga podjetja, ki kasneje skrbijo za stanovalce. Tako so prav v Šiški znani problemi s toplo vodo in ogrevanjem, kar do bavitelji vsaj v prvem obdobju, ko se hišni sveti še ne znajdejo, često izkoriščajo.

▲ Drugi problem je samoupravna organiziranost v blokih. Hišni sveti imajo povsem razumljivo probleme v prvem obdobju po vselitvi, saj se morajo soočiti ob

številnimi težavami, ne znajo se najprimerneje organizirati, težko se sploh konstituirajo, razen tega pa praktično nimajo kot predstavniki stanovalcev oziroma njihov izvršilni organ nobene pravne pravice. Prav zato pa izredno težko usklajujejo želje in potrebe stanovalcev, ki so pogosto tudi različne in odvisne od premoženjskih možnosti in zavesti o medsebojni solidarnosti. Izredno težak problem vsekakor predstavljajo tudi razlike med etažnimi lastniki in najemniki, katerih dajatve in želje so vse preveč raznolike. Hišni sveti pa imajo največje težave predvsem zato, ker njihov status sploh ni pravno uveljavljen, razen tega pa ne morejo uresničiti nobene, še tako dobro zastavljene akcije, če se ji upira tudi en sam stanovalec. To pa seveda nujno omejuje ne le možnosti izvoljenih predstavnikov, temveč slabi njihovo prizadevnost in pripravljenost za delo.

● S to ugotovitvijo pa praktično posegamo že na tretje področje, ki je v največji meri odvisno od medsebojnih odnosov med ljudmi. Če smo že prej naredili primerjavo z vaškimi skupnostmi glede števila prebivalcev, moramo priznati, da tega v primerih večjih stanovanjskih objektov sploh ne moremo storiti. Mnogi urbanisti in sociologi se po vsem svetu temeljito ukvarjajo z vprašanji velikih stavb in novih naselij in njihov enoten sklep je v tem, da nove velike gradnje nujno vodijo v odtujevanje med ljudmi. O teh ugotovitvah pa lahko govorimo tudi v naših naseljih. Poskusimo našteti nekatere primere, ki so morda navidez preprosti, pa kljub temu rušijo enotnost v naših blokih.

● Verjetno je v vsakem bloku nekaj ljudi, ki se enostavno ne morejo ali nočejo prilagoditi skupnosti, kar se najbolj kaže pri čistoči ali izgledu skupnih prostorov. To ima navadno za posledico ukrepe hišnih svetov, kar pa seveda spet sproži nove težave in trenja. Prav tako se posamezniki ne zavedajo, da sleherni objekt tudi izven njihovega stanovanjskega prostora pripada vsem in premalo pazijo na skupno lastnino, saj so celo primeri, ko namerno razbijajo in uničujejo električno napeljava, kljuke, stekla in še marsikaj drugega. Isto pa velja nedvomno tudi za ožjo okolico stanovanjskih objektov, ki je pogosto zanemarjena in prekrita z najrazličnejšimi odpadki, ki nikakor ne sodijo na travnato površino. Poseben problem predstavljajo otroci, ki delajo nered ali v svoji otroški ob-

jestnosti kvarijo videz hiše. Mnogokrat jih njihovi starši sploh nočejo vzgajati in opozarjati na taka početja, sleherni poskusi in opozorila drugih stanovalcev pa so često že vnaprej obsojeni na neuspeh in neredko sprožijo nova trenja v blokih ali celo pravo sovraštvo med strankami. Vsakodnevne težave pa nastajajo tudi zaradi nerednega plačevanja najemnin in drugih prispevkov, saj hišniki zaradi skupnih števec navadno prizadenejo vse in ne le krivce.

● V mnogih večjih stanovanjskih skupnostih so se hišni sveti že odločili za posamezne ukrepe. Tako so na primer najeli posebne paznike, ki skrbijo za red in snago, saj hišniki zaradi drugih obveznosti tega nikakor ne zmorejo. Odločajo se tudi za ureditev nekaterih skupnih prostorov (pralnic in sušilnic), ki jih skušajo preurediti v družabne ali rekreacijske sobe, da bi tako ustvarili večjo povezanost med stanovalci. Že prej pa smo tudi omenili, da hišni sveti ne morejo kaznovati ljudi, ki se nočejo držati skupnih dogovorov; res pa je tudi, da je njihovo delo pogosto premalo javno in da bi morali mnogo bolj misliti na stalno obveščanje stanovalcev o vseh zadevah, ki jih rešujejo ali načrtujejo, saj je povezanost med hišnimi sveti in stanovalci prešlaba. Zbori stanovalcev so namreč vse preveč redki, največkrat enkrat letno, v nekaterih blokih pa celo le vsaki dve leti, ko volijo svoje nove predstavnike. Tako seveda ne morejo rešiti vseh želja in potreb, ki jih imajo ljudje.

● Problemov v novih velikih stavbah in naseljih je vsekakor precej in nekajkrat smo že slišali predloge družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih skupnosti, da bi o tej tematiki kazalo nasploh v družbi resneje spregovoriti. Pomen enotnosti ljudi in zavestne pripadnosti neki skupnosti je namreč izredno velik ne le za družbo, temveč tudi za razreševanje številnih problemov, med katerimi nikakor ne smemo pozabiti na mladinsko prestopništvo, ki se često porodi prav na osnovi neurejenih odnosov med ljudmi in zaradi pomanjkanja zavesti o solidarnosti in skupnem reševanju vseh vprašanj na resnično demokratičen in samoupraven način. Na načelo sporazumevanja, dogovarjanja in uresničevanja sprejetih stališč namreč nikakor ne bi smeli pozabiti tudi v okvirih stanovanjskih skupnosti.

Janez KOROSEC